

אשר לא ידעו כי יבואו עליהם
ביום אחד הפרחים יתקוממו ויתזו את ראשיהם של הגנבים יום אחד האינדינים יקומו ויגלו את אמריקה

אשר לא ידעו כי יבואו עליהם
ביום אחד הפרחים יתקוממו ויתזו את ראשיהם של הגנבים יום אחד האינדינים יקומו ויגלו את אמריקה

אשר לא ידעו כי יבואו עליהם
ביום אחד הפרחים יתקוממו ויתזו את ראשיהם של הגנבים יום אחד האינדינים יקומו ויגלו את אמריקה

יום אחד הפרחים יתקוממו ויתזו את ראשיהם של הגנבים יום אחד האינדינים יקומו ויגלו את אמריקה

מערכת

גליון זה יצא לאור הודות נדיבותם של: משפחת סלסון

דן-אס בע"מ

ורדה רוזובסקי

המכון המקרוביוטי בישראל

אלחנדרו גרינפלד

נועם לאובר

עורכים: לאה מאואס, דיאגו רוטמן

מעצבת גרפית: מאיה שליפר

עורכת לשונית: זהבית שטרן

אנו מודים מקרב לב לזירה הבין-תחומית, דבורה ביטר, סיני רוסינק, שרינה חן ומריאנו מאן.

© 2001 כל הזכויות שמורות ל sala-manca.

הערת שוליים יוצא לאור באופן עצמאי על ידי sala-manca, ללא

תמיכה ממסדית וללא פרסומות מתוך בחירה.

אין להעתיק או להפיץ כתביעת זה או קטעים ממנו, בשום צורה ובשום אופן, אלקטרוני או מכני, לרבות צילום או הקלטה, ללא קבל אישור בכתב מהמחברים.

המעוניינים לשלוח חומר לכתביעת זה מוזמנים לפנות ל sala-manca:

ת.ד. 24169 ירושלים (91240);

salamanca00@yahoo.com

052-740173

הערת שוליים

◆ דיוקן עצמי (זואו דלגדו, 1940)

דבר המערכת

הערות שוליים הוא כתביעת לאמנות היוצא לאור מטעם הארגון העצמאי sala-manca. מטרת כתבי-העת היא להסיט לרגע את מבטו של היחיד מן המציאות התרבותית השולטת, אשר בעיני חברי המערכת אינה אלא ברובה תרבות שולית. משימתה של **הערות שוליים** היא להביא לחשיפה של יצירות אמנות שנוצרו הרחק מן הזרמים המרכזיים הקיימים.

הגליון הראשון מוקדש ליצירותיו של המשורר והאספן הפורטוגזי-ארגנטינאי ז'ואו דלגדו. דלגדו, או בשם-העט שלו - ארטורו מאורה¹, היה לדמות מרכזית בשולי התרבות והספרות בארגנטינה. מדינה שהוגדרה כ"עולם שלישי" בשיח ההגמוני המערבי וכ"מערב האולטימטיבי" במלותיו של מאורה². יצירתו של ז'ואו דלגדו, אשר נכתבה ברובה בין שנות ה-60 וה-80 של המאה ה-20, לא זכתה לחשיפה רבה בארצו, הן עקב הרדיפות של המשטר הצבאי והצנזורה שהטיל, והן מתוך בחירתו של המשורר עצמו.

אפשר שתרגום שירתו לשפה זרה (לו) והבאתה לדפוס ייתפסו כמעין בגידה בדרכו של המשורר, אך דומה שלא ניתן לערער על חשיבות פרסומה של יצירתו וחשיפתה לציבור הישראלי³.

את עבודותיו של דלגדו/מאורה מלוות שתי יצירות. הראשונה "הרהוריה של מלכה בגלות", טקסט מאת דיאגו רוטמן שהיה בסיס למופע הראשון של קבוצת sala-manca. יצירתו של רוטמן מושפעת מן ה"פואטיקה של הפער", אשר פיתח דלגדו בשירתו המאוחרת, פואטיקה המתאפיינת בשבירת הלינאריות, הן העלילתית והן המרחבית-חזותית של הטקסט. הטקסט מתפרק כדי להיבנות מחדש על ידי הקורא. היצירה השנייה "וואריאציות באייקונים תרבותיים", הוא סיכום ותייעוד של שתי עבודות של קבוצת sala-manca. הראשונה היא עבודת רחוב והשנייה - תערוכה בגלריה, הממשיכה את העבודה הראשונה והמתנגדת לה, במובן זה, שהיא דנה בתופעה של "מיסוד הרחוב/מיסוד השוליים". העבודות עוסקות בנושא של שיכחה, זיכרון ושימוש חוזר (Recycling) באייקונים תרבותיים.

עמוד השער: שיחזור של עמוד השער של הספר "←" מאת ז'ואו דלגדו

שער אחורי: "מפה של כפר פוטיומקין, מבוסס על מפת האוקיינוס של לואיס קרול"

¹דלגדו חתם בשם ארטורו מאורה על מאמרי ביקורת של ספרות ותאטרון. יש הטוענים כי שמו האמיתי הוא בעצם מאורה, אך אין הוכחות לא לכאן ולא לכאן.

See: Mauré, A., "El Occidente final", *Ruptura* Nro.2, (Mayo 1974), pgs. 12-13²

³היצירות של ז'ואו דלגדו וארטורו מאורה תורגמו לעברית על ידי דיאגו רוטמן ולאח מאואס.

'76

מאת ARTURO MAURE

מאורה: אני זוכר כי מאוד אהבתם את קפקא. דלגדו: לא אהבנו את קפקא, לא אהבנו את מולייר, ובעיקר פעלנו כדי להוציא מחנויות הספרים את כל כתבי השניים. את כתבי קפקא נהנינו לשרוף. בפעילות זו נוכחנו לדעת כי אנו הנאמנים היחידים שלו. את כל יצירותיו של מולייר קראנו בכיוון ההפוך והן נעשו מצחיקות. לציכוב לא התייחסנו. מאורה:....

דלגדו: זה לא ראיון, מאורה.
(מתוך ראיון לדלגדו, 1970)

דלגדו נעלם. אומרים כי יצא לצוד פילים. אנו, שהכרנו אותו, יודעים שאין לשמועה זו אחיזה במציאות. כולנו זיהינו בקלות את המקור הספרותי. יש המזהים בגירסא זאת את קולו של דלגדו, רמז לכך שהוא בריא ושלם (הצלילו לעקוף את המשטר הצבאי ואת המינגווי ולהבריח את הגבול).

דלגדו היה יוצר רב-תחומי. בין היתר- משורר, מחזאי, עיתונאי, חוקר, מלחין ואספן חפצים חסרי ערך. "את ריבוי העיסוקים של דלגדו אפשר לפרש כניסיון להעצים את כוחו של הפרט המדוכא כנגד הכוח של הקולקטיב המדכא" (רודריגז). דלגדו כתב כדי שישכחו אותו, כדי להתמוסס בתוך האחרות. הוא רדף אחר התמציתיות, אחר האנונימיות רבת הפנים. כלל יצירותיו של דלגדו לא נאספו עד היום, על אף ניסיונותיו של עמיתו לדומינו, ארטורו מאורה (מחבר המאמר). יש להזכיר כאן, ללא ידידה לשוליים, כי ארטורו מאורה, אשר ראה במקס ברוד מודל, הפך את הפצת יצירתו של דלגדו למפעל חייו.

ביצירותיו הקדים המשורר הפורטוגזי-ארגנטינאי בשלושים שנה את האמנות הפוסט-מודרנית ויותר מכך את האסכולה המחקרית הפוסט-ריאליסטית, אשר ניבא כי תתפתח בעשור השני של המאה עשרים ואחת. אותן גישות יהרסו בצדק, לפי הערכתו, את יצירותיו השוליות, במובן הפוסט-ריאליסטי של המילה, כולל את ניבוי האסכולה. יצירותיו של דלגדו לא זכו להתייחסות מצד הביקורת והאקדמיה. המקרה היחיד שנו עסקו בפואטיקה שלו, הוא בהצעת המחקר של רודריגז לקבלת תואר דוקטור באוניברסיטת בואנוס איירס (הצעה שלא התקבלה). נושא התזה היה 'הפואטיקה של דלגדו לאור הצל'. כוונת המחבר הייתה להכתיר את דלגדו למשורר הפוסט-ריאליסטי הראשון. "דלגדו משורר גדול" היה שם עבודתו של רודריגז.

נקודת המוצא של מחקרו הייתה מטאפורה עשירה, אשר השאיל ככל הנראה ממלותיו של דלגדו עצמו. מילים אלו נאמרו לגבי ספר השירים של מויסס בנדטו, מנכ"ל חברת החשמל של בואנוס איירס, שחולק לכל עובדי חברת החשמל של העיר כשי לציון חמש שנים מאז הפיכתו של בנדטו למשורר בעל פרנסה. באותה מטאפורה עירונית (באלף), המתייחסת הן לערך האסתטי של המילה הפואטית והן לערכה בשוק, שינה רודריגז את השם המיועד, בניסיון להפוך את אותה מטאפורה מרה למחמאה (!):

"איכות כתיבתו של דלגדו יקרה מזו של הניילון היקר ביותר"

את הצעת המחקר ליווה רודריגז בציורים רבים ללא שום קשר לתזה והציג אותה בפומבי בהפגנה המונית, שארגן ברוח אירוני מאי '68 במטרה להמחיש את כוחה של שירת דלגדו. בהפגנה הונפו דגלים עם סיסמאות כגון:

1. למען מחקר מקיף של האמנות התמציתית של דלגדו.
2. כולנו משוררים פורטוגזים.
3. ההומור העדין מצחיק.
4. הישרה הורגת אותנו.

הקשר של אותן סיסמאות למציאות הפוליטית וכוחן החתרני היו סוד בפי כולם. במשך ההפגנה חולקו גם מפלטים שבהם רשום בצד אחד: "סוף-סוף גילינו מי הפך את המסומן למסמן: ד.ל.ג.ד.ו." ובצד שני: "אני הסינקדוכה (רודריגז)".

מאמר זה הוא אחרון המאמרים אשר חתם דלגדו בשם העט שלו ארטורו מאורה, ואולי המאמר האחרון שלו בכלל. כאן מבשר מאורה/דלגדו את היעלמותו ב-1976 בתקופת הדיקטטורה הצבאית הארגנטינאית. מודע לסיכוח הפיו בעקבות השמועה ששמו מופיע ב"רשימות השחורות" של המשטר הצבאי, הקדיש לונקס את נקמתו במאמרו תוך פיצול של ה"אני" הספרותי. כנגד החיסול הפיו אשר עמד בראש הפרק של תכנית הדיקטטורה משכפל דלגדו את דמותו היוצרת במאמרו האחרון שבו דלגדו/מאורה/רודריגז מתכנסים יחד. במאמר זה משאיר דלגדו פתח לתקוות הופעתו מחדש של אחד מהסופרים שהוא עצמו יצר. דלגדו נעלם אבל מאורה ורודריגז נשארים בחיים. יש לראות במאמר זה התנגדות ספרותית ופואטית לחוסר הביטחון האישי והקולקטיבי של אותם ימים בארגנטינה. המאמר, אשר אינו גמור, פורסם לפני חמש שנים בכתב-העת (1996) La Arroba 1, pp. 4-8, היוצא לאור במונטבידאו תחת עריכתו של פבלו סוארז, הטוען כי הוא אחיו של דלגדו. יש להבין כי הוא מתכוון לומר שהוא אחיו הספרותי, וכי הוא בעצם ממשיך את משחק השכפול. מאמר זה הפך להיות מאמר פולחן בין מעריציו של דלגדו/מאורה/רודריגז, על אף הביקורות שנמתחו עליו (יש הטוענים שהמאמר נכתב על ידי סוארז עצמו). עורכי כתבי-עת זה החליטו, כי על אף שזהו המאמר האחרון מפרי עטו של דלגדו יפרסמו אותו בהקדמה ליצירתו, גם אם אותו מאמר מאוחר ליצירות האחרות באופן כרונולוגי. יש לציון כי אף-על-פי שתרגום זה מנסה להיות נאמן למקור, מורכבות הטקסט וריבוי המשחק במילים ובשמות העט הופכים אותו לקשה במיוחד לקריאה, אך יחד עם זאת בעל עושר פואטי וחתרני במיוחד.

¹ראו רודריגז, "גירסא רשמית", מאמר בכתבי-יד של רודריגז, בו מפתח המחבר את התזה השוללת את השמועה הטוענת כי המשורר עזב כדי לצוד פילים. בסיס המאמר הוא סיפורו של דלגדו "הפיל דרך על הפעמונים", שבו פיל אחד עוזב את הגיונגל לעיר הגדולה ונעשה לסופר מצליח.

²ה.ע. (הערת העורכים): פבלו סוארז מפתח גישה של אסכולה זו במאמרו: "דימויים פוסט-ריאליים ביצירתו שלי", בתוך: La Arroba 13, pp. 12-27 (2000).

³ה.ע.: שם העט של ארטורו מאורה.

⁴ה.ע.: משחק בספרדית בין: Poesía (שירה) לבין Policía (משטרה). בספרדית במקור: La policía nos mata

הנקודה החזקה של התזה הייתה דווקא ציטוט אודותיי (באותיות מודגשות):
יש להצביע על הבית האחרון של השיר V-Ino (יין)

אינני זוכר את ריח היין אפילו כשאני שותה יין / אינני רוצה להיות קרבן של המטאפורה, לשתות מן המראות / כשאני אומר יין אני אומר או רוצה לומר יין, / וכשאני אומר ורד אני אומר או רוצה לומר ורד או יין

"No recuerdo el olor a vino, siquiera cuando bebo vino
No quiero ser víctima de la metáfora, beber de los espejos,
Cuando digo vino digo o quiero decir vino
y cuando digo rosa ¿quiero decir rosa o vino?"

כמקדים וממשיך את הבית הראשון שבשירו של חורחה לואיס בורחס, El Golem (הגולם)

אם (כפי שמכרזו היווני בקרטילוס) / השם הוא אבטיפוס של הדבר / באותיות של ורד הורד / והנילוס כולו במילה נילוס

"Si (como el griego afirma en el Cratilo)
el nombre es arquetipo de la cosa,
en las letras de rosa esta la rosa
y todo el Nilo en la palabra Nilo"

הטענה התומכת בתזה נובעת מטענתו של בורחס, האהב פרבולות:

"כישרונו הספרותי של ז'ואו דלגדו עולה על זה של ז'ואו דלגדו"

מכאן מסקנתו שלי:

"לא יהיה לכן מוגזם להעמיד את פסלו של דלגדו לצד הפסלים של המשוררים הגדולים שבכיכר הסופרים"

רודריגו חשב שדרך השוואתו לבורחס, הסופר הארגנטינאי הגדול, אשר זכה להכרה בכל העולם מחוץ לארגנטינה, תוענק, על פי אותו הגיון, הכרה כלל עולמית לשירתו של דלגדו עקב אי-הכרתה הכמעט מוחלטת בחוגים הספרותיים הארגנטינאיים. רודריגו נכשל בהצעת המחקר שלו דווקא בהבאת דבריו של דלגדו עצמו: "דלגדו לא משורר, מאורה. הנוצה כבדה עלי. מכונת הכתיבה היא עולם אלים ומפחיד. מאורה, אתה טועה" (דלגדו).

שורה זו, שבעיני רודריגו הייתה הוכחת גדולת המשורר ואסמכתא לתזה, הביאה לכישלונו. הסיבה הייתה, שלפי חוקרי האקדמיה ללשון הספרדית אין מקום למעבר בין גוף שלישי לגוף ראשון אם דובר על אותו אדם, הן בשירה והן בפרוזה. הפוסט-דיראליזם היה עדיין בחיתוליו. מעבר מסוג זה נחשב לשבר בשכל הישר. אולם שלילת המעבר מגוף שלישי לגוף ראשון לא הייתה אלא הטרמת הפוליטיקה של ביטול עצמאות הפרט הייחודי והפואטי במשך ארבעים השנים האחרונות באדמותינו, אם לא יותר מזה.

נ.ב: עקב המצב הפוליטי אין באפשרותי להמשיך בכתיבת המאמר ולסיימו. אני סבור כי אם היה דלגדו קורא את דבריי היה אומר לי "מאורה, אתה טועה". אני מוסיף נספחים שונים, כפי שהם נמצאים בארכיון הפרטי שלי, באמונת כי עדיף לפרסמם במצבם הבלתי גמור מאשר להסתכן בהיעלמותם. עלי לצאת לצוד פילים.

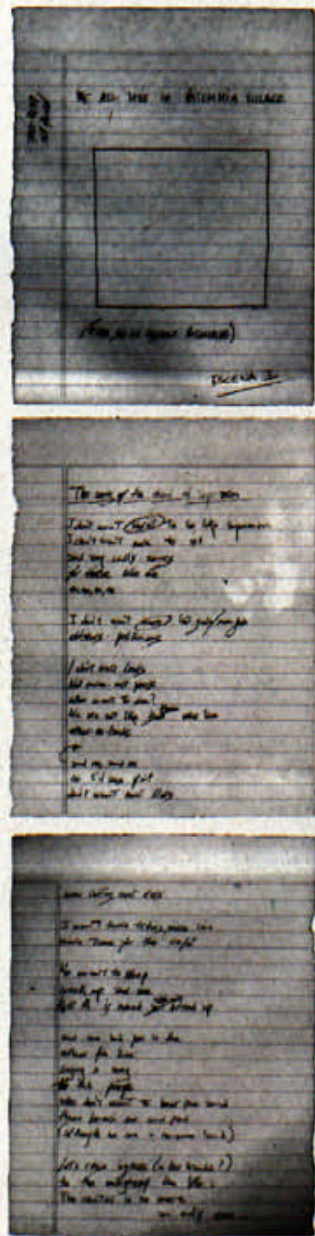
← אפריל, 1976

- ◆ '68
- ◆ "אינני רוצה לצייר כמגריט, לכתוב כמו ציכוב. אינני רוצה למות בעד או נגד"
- ◆ בזמן כתיבת "76"
- ◆ הרמת כוסית לכבוד חואן מסטרה
- ◆ שגילה איך לייצר מחוגות ללא מרכז
- ◆ בשעת משחק "ארץ-עיר" עם בנו של אדוארד מאן

פראו: Arturo Maure, Estudio nro. 2, Críticas y ensayos 25, pp. 15-53 (1963)

מ'שחק-מילים המתיהס לז'ואו פינטו דלגדו, אחד המשוררים מאנוסי פורטוגל אשר חי במאה ה-16 ונחשב כבעל שיעור קומה המקביל לזה של גרסילו דה לה וונה ולואיס דה לאון. ה'ה.ע.: במרץ 1976 הצבא לוקח בכוח את השלטון בארגנטינה. המאמר נכתב לפי החתימה בין שבוע לחודש אחרי המעשה.

◆ כתב־יד של 'כפר פוטיומקין'
 ◆ תמונה של אברהם סטבסקי בבית הספר היסודי

נספחים

ביבליוגרפיה של יצירותיו של ז'ואו דלגדו הידועות לנו*

- אוטוביוגרפיה בגוף שלישי (1954?)
- ביוגרפיה של אברהם סטבסקי (נעלמו עקבותיה)
- התקוממות נגד התרבות הבינונית (מיצג)
- מחזור שירים ראשון (1940-1960) (חלקי)
- מחזור שירים שני (1960-1976) (נעלמו עקבותיו)
- הזמן הוא 9 דקות (מיצג, 1972)
- מחווה למרסל דושמפ (תסריט, 19?)

TEATRON DELGADO

"כפר פוטיומקין"

רישומים מן היומן שלי אשר נכתבו אחרי צפייה בחזרות האחרונות שלו: "אנטי מופע. על הצופה נכפה נדידה מתמדת כפיתרון לבורגנות התחת, ליצירת כלים לזיהוי הפסאודו ולהחייית חוש המבט הרדום. כפר פוטיומקין = ביקורת על מצב האמנות באדמותינו, אל התעלמותה מצורות חדשות וביקורתיות של ביטוי, אל האמנות הדמגוגית השלטת, המגוייסת וההזדמנותית. הוא גם ביטוי של התנגדות מובהקת למנהיגות הפוליטית ולמדיניות כלפי האמנות וחיי הרוח. במופע מאבד הצופה את הקשר בין המטאפורה לפרנט שלה. הפעה בין סימן ומסומן, בין המילה לאובייקט הוא לא רק עניין של סגנון אלא גם נסיון לעקוב את הצנזורה. הסיפור הוא תרוץ למופע. הוא לא שייך אליו, הוא לא נמצא. הוא נמצא לפניו. המופע חוזר אל הרעיון שבמחזה הראשון של דלגדו: דמות תולה את עצמה מן המילה מימיס. אם באותה יצירה ראשונה ביטא דלגדו את התנגדותו לתאטרון הריאליסטי, ב"כפר פוטיומקין" נפרד ממנו לתמיד." (ארטורו מאורה, פברואר 1976).

! נשאה סקיצה בכתב ידו של דלגדו המתארת את רקע המיצג: ריבוע לבן, מפה של כפר פוטיומקין, תפאורה המשחזרת באופן מדויק את מפת האוקיינוס של לואיס קרול (מפה שהודות לה הגיע דלגדו, לפי דבריו, לבואנוס איירס).

מן היומן

(כהקדמה למכתב ללוגוסי?)

"לא פעם הלכנו לצפות בהצגות חובבניות, האהובות ביותר על דלגדו. הוא היה מתבונן רק על שחקני המשנה. הוא היה טוען כי "שם הדבר" (לפי רודריגז: "שום דבר"). ריגש אותי לראות איך העיניים הקטנות והשחורות של ז'ואו מתמלאות באהבה אחרי עשרים דקות של מונולוג של שחקן ראשי. הסיבה: הופעתה על הבמה של דמות לגמרי שולית." (מתוך יומני)

מתוך מכתב של ז'ואו דלגדו אל ביאטריס לוגוסי

(מתרגמת חובבת של כתבי המשורר לצי'כית)

בואנוס איירס, 7 בספטמבר, 1940

ביאטריס היקרה:

אתמול הלכתי לתאטרון היהודי לראות את ההצגה "אחרי חצות" בשפה היהודית. אחד מהשחקנים השוליים הדהים אותי. אגב, שימי לב איך רמתם של שחקני המשנה עולה בדרך כלל על זו של השחקנים הראשיים. שמו אברהם סטבסקי. הוא שיחק את תפקיד ה"ער" ("הוא"). הוא ("ער") עלה לבמה רק לדקה וחצי, אבל זה הספיק לו כדי לגנוב את ההצגה. הוא זה שרמו באופן ברור מי היה הרוצח (מנדל אטלס). הלכתי להודות לו אחרי ההצגה ולהפתעתי הוא היה לבד (וגם הופתע מזה שחיכה לו מישוהו אחרי ההצגה). בצניעות רבה אמר לי שהיה לו תפקיד קטן (1), ושאיני מגזים. הצעתי לו לתעד את עבודתו כשחקן (הוא לא מופיע הרבה, אולי פעם בשנה, במקצועו הוא עובד טקסטיל). הוא הסכים. מיד התלהבתי והצעתי לו, אולי בפתאומיות יתרה, לכתוב את הביוגרפיה שלו. קיבלתי ממנו הסכמה מלאה. עם ההסכמה קיבלתי גם תמונה שבה הוא מחופש לנערת

*ה.ע.: רשימה זו כולל כנראה רק את היצירות שדלגדו חתם בשם דלגדו.

ג'ימנסיה בחוגיגות הקרנבל וכמה מכתבים משפחתיים שאני מוצא מרגשים, בעיקר אחד מאימו השואלת על בריאותו. בחתימה כולם מוסרים ד"ש לטיטו (?). הוא נתן לי גם גלויה מאוד יפה של רכבת איתה הגיע לעיר הנופש קפיליה דל-מונטה ותמונה שלו עם חבריו מבית הספר היסודי. את תוהי אותו כי צייר סביב פניו עיגול. אני שולח לך את תחילת הביוגרפיה שלו, ראיון איתו, ותמונות שאני רוצה שיהיו בספר. אני מקווה שהחומר יעניין אותך ושתסכימי לתרגם את הספר לצ'כית, יש שם קהילה יהודית חשובה וגם הרבה אוהדי תאטרון. אין לי ספק שנמצא מו"ל שיהיה מעוניין.

ג'ואו

OTRAS

פרוזה, שירים ותמונות מן האוסף הפרטי *

GENTES **

פרוזה

אוטוביוגרפיה בגוף שלישי

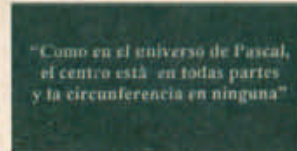
זואו דלגדו. משורר פורטוגזי. נולד או מת בליסבון. התגורר שלושה ימים באלקנטרה. ביום הרביעי התגייס לחיל הים והגיע לבואנוס איירס. שם קרא את המשוררים הגדולים של שנות ה-20 בשנות ה-70, השתתף בשיעורי ערב לאמנות בבתי ספר ליליים עירוניים, דבר שדחף אותו לעזוב את השירה ואת האמנות. מספרים עליו שערב אחד גילה לוח זיכרון בכיכר אחת ברובע האחד-עשר, שקפץ שלוש פעמים גבוה יותר מאחיו הגבוה ושבלילות היה אוסף מה שזרק בצהריים.

שירה

סימנים ראשונים בתודעת הגלובליזציה

הזמן עובר ואין סימן
אין עלי דפנה במכולת
אין כלום במכולת
רק קטשופ
השערים נסגרים בפני
החנויות
אין איפה לקנות כובעים
ולבבות
פעם היה איש עם שפם
שמכר לבבות אבל התגלח
או הפסיק לבשל

אולי אולי
נהיה בשקט בשקר

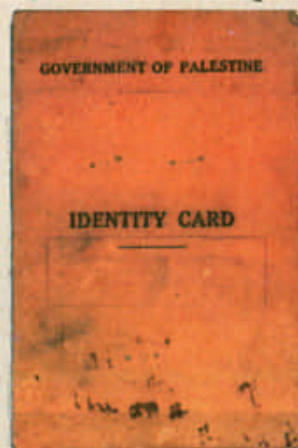

○ "בדומה לעולמו של פסקל, המרכז נמצא בכל מקום והמעגל באף מקום"

○ חואן מסטרה אנרכיסט ויצרן מחונות

Carlos Gardel ○○○

I can't remember the face of Sara Farhi and neither can I remember the landscape ○○ of Palestine...

"אף אחד לא ידע מה עשה זואו על ספינת התענוגות. היו כאלה שטענו שמר דלגדו לא היה אלא הפסודונים של מר גרה, העיתונאי שהמציא שיטה לחלוקת עיתונים באמצעות יוני-דואר [...] את זואו היכרתי בלילה האחרון לפני סוף ההפלגה. החלפנו שתיים או שלוש מילים שאני מעריכה שהן מרכזיות להבנת יצירותיו. כשראה אותי שיכורה התקרב אלי, גם הוא שיכור, חייך ואמר: "האמנות היא בעיני ויתור על האל ועל הלאום", מיד עם תום מילים אלו הקיא על השמלה שלי. לא ראיתי אותו שוב. את העבודות שבתערוכה זו מצאתי בסוכנות הנסיעות שבה קנה את הכרטיס לנסיעה". אנג'ליקה בורג (אוצרת אומנות). מתוך התוכנייה של התערוכה "זואו הקיא על שמלתי", גלריה TSMUK ברלין, 1984

שירה

אינני זוכר את ריח היין אפילו כשאני שותה יין
אינני רוצה להיות קרבן של המטאפורה
לשתות מן המראות
כשאני אומר יין אני אומר או רוצה לומר יין
וכשאני אומר ורד אני אומר או רוצה
לומר ורד או יין?

מסקנות על כח החתנגדות

אינני מתנגד עוד לחול
הרוח חזק יותר
מרצוני לעמוד כנגד הרוח
ולתנגד לחול

Yo no me siento
en mi ventana y no veo
a los mendigos de mi
pueblo
y les escribo poesías
Nada llama a la revolución
Un irse a dormir levantarse
Y que este todo ya
cambiado

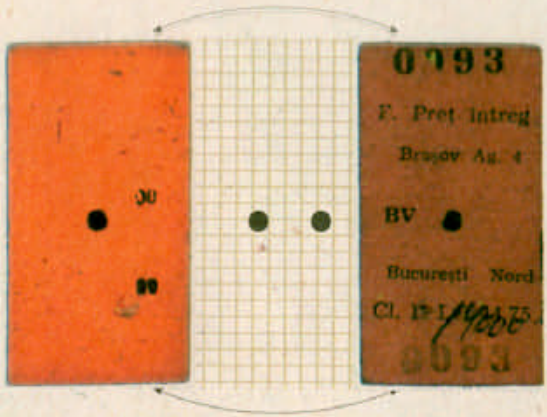
(El olor perpetuo no crece) ★★★

משפט אחד מספיק
כדי לכתוב את דון קישוט

אני לפעמים יוצא
ואני שוכח
את חפצי בפנים
לכן אני חוזר
ואני לוקח
את מה ששכחתי
ויוצא שוב עייף יותר

כשאני מגיע לפינות
אני חייב לפנות
לפני התהום של הקו
הישר

ששכחנו מהגשם נזכרים רק
כשירד גשם ואין כבר
טעם לגלות את הנשכח
ולסבול את חסרונו

כרטיס רכבת מנסיעותי בעקבות החלילן מהמליון (בצד אחורי חתימה של חלילן אחד מברשוב)

כרטיס מעלייתה של מרטה למגדל אייפל

★★★

אינני יושב לצד חלונני / לא רואה את קבצני עמי / לא כותב להם שירים / כלום לא קורא / למהפכה / לשכב לישון / לקום / ושהכל יהיה אחר.
(הריח התמיד אינו גדל)

הרהוריה של מלכה בגלות

פרגמנטים מתוך המחזה מאת דיאגו רוטמן

סצנה 1

שדה נטוש בהרצגובינה
משחק העיצורים

טילסובנה יושבת באמצע הקרב. משחקת את משחק העיצורים. מצוקת איבוד התנועה, והטעות המסופקת, כיציאה יחידה מחדגוניות המכה.

Tilsovna

Oh, Pierre, comme il y a peu à faire
Un enterrement par-ci par-là'
Avant, lorsque j'avais
Encore ma valise Pierre,
J'aurais pu y arriver
mais à présent. Je me souviens de
mon premier jour ici, Pierre,
C'était l'hiver et il neigeait et j'étais
sans manteau
Sans parapluie et comment aurais-
je pu savoir

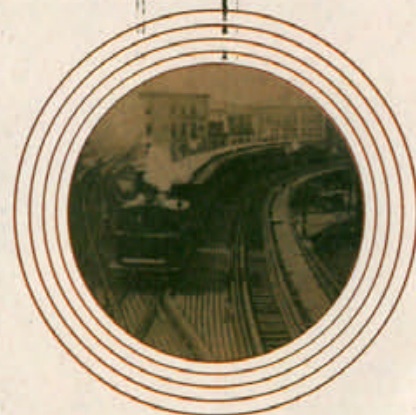
Oh, Pierre hay tan poco por hacer
Algún que otro entierro.
Antes, cuando todavía tenía mi
valija Pierre,
podía llegar, pero ahora. Recuerdo
el primer día Pierre
era invierno y nevaba y yo no
llevaba saco
y cómo iba yo a saber

תרגום שלישי / FRANÇAIS/TILSOVNA / תרגום שני / ESPAÑOL/TILSOVNA / תרגום ראשון / רוטמן

הו פייר, כה מעט לעשות
קבורה אחת אולי או שתיים
קודם, כשעדיין הייתה לי מזוודה פייר
הייתי מסוגלת, אבל עכשיו
את היום הראשון אני זוכרת שלי כאן פייר
היה חורף וירד שלג ואני בלי מעיל
אין מטריון כאן פייר
ואיך יכולתי לדעת

סצנה 2

טילסובנה נכנסת. עם מזוודה היא נכנסת. נכנסת.
עוצרת. מסתכלת. שמאלה, ימינה
אל שעון התחנה, אל שעון היד.
מניחה את המזוודה.
מוציאה מידה השמאלית את כפתה הימנית.
משחקת את משחק הכפפות.
משליכה את כפתה לכיוון הספסל.
טעות.
משליכה.
טעות.

משליכה את כפפתה.
טעות.
יושבת על הטעות.
משתעממת.
לוקחת מטפחת.
לכיוון האף היא לוקחת.
יש לה תחושה, היא קמה.
זורקת. בורחת.
חוזרת לקחת.
את כפפתה חוזרת.
יוצאת.
בורחת.
חוזרת.
את המוודה היא לוקחת.

סצנה 3

מן המבואות הנשכחים 1

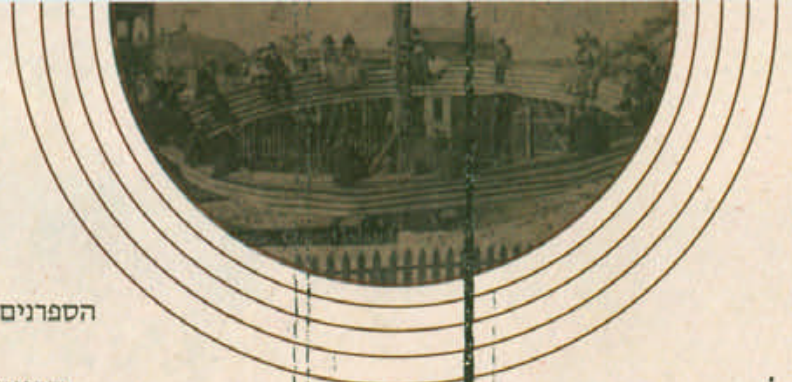
טילסובנה: העיר הרצוגובינה הייתה מפולגת במאבק בין שני פלגים של נזירים ממנזר אשמי. בלילות, כשנחלשה עוצמת הגשמים והקרבות, ספרנים ומטורפים היו נפגשים לדון במקורו הרצוגוביני של אלוהים ובקיום ההיפותטי של האישה בבית הקפה של פייר, במספר 12 של הרו-דופין

בית הקפה של פייר התפרקות המציאות

טילסובנה נכנסת.
בפינה אחת כיסא,
בפינה שנייה שולחן.
הולכת אל השולחן, אך לא.
הולכת אל הכיסא, אך לא.
חוזרת אל השולחן
אל השולחן ולא.
מן השולחן אל הכיסא ואל השולחן
אל הכיסא.
עוצרת פתאום במרכז.

טילסובנה: Oh, diemetre diemetre piavasku
תרגום: או, הדיאלקטיקה, הדיאלקטיקה

הספרנים : Ond vansing,
ond vansing!

תרגום : שרי,
שרי!

שקט קצר

הספרנים : Bravo,
Bravo!

(מחייאות כפיים)

תרגום: יפה,
טוב.

טילסובנה: Ond vansing, ond vansing
זה הדבר היחיד שהם מסוגלים לבקש
אלוהים שכת לעבור בגורשנו

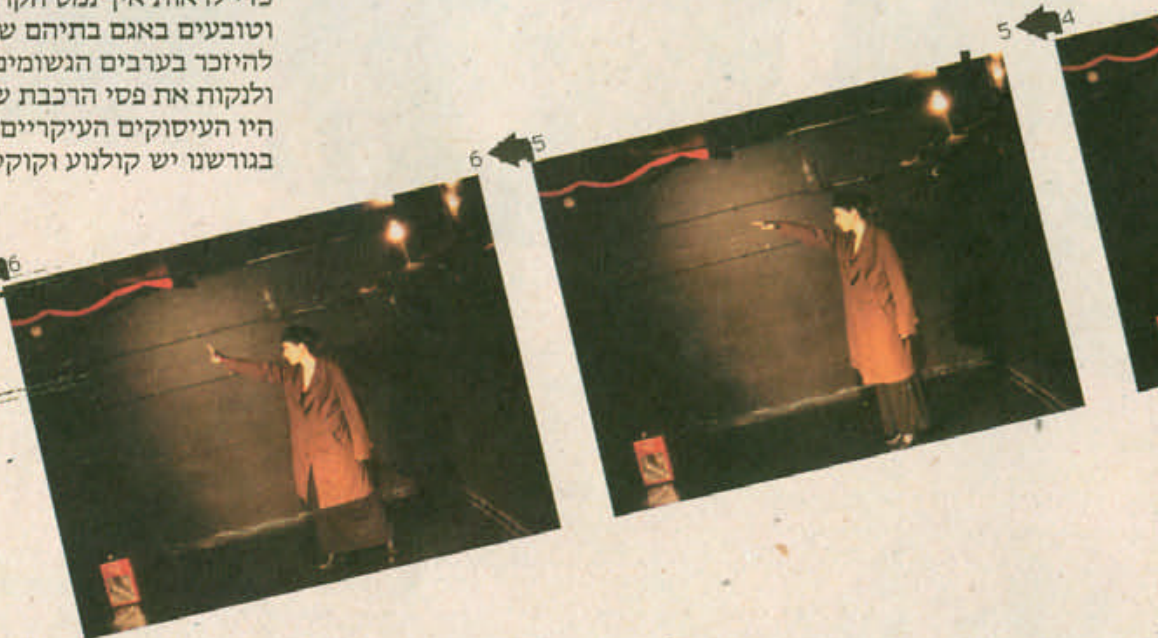
תרגום: Godn um vindrin mijn Gurshno

טילסובנה: לא נדע אף פעם למה עוזבים,
חוזרים וחוזרים על עצמם

מן המבואות הנשכחים 2

טילסובנה: נאמר על רכבת אשר אומרים הייתה נוסעת לנברסקה,
נאמר על נברסקה אשר היו אומרים עליה שהייתה
סופן של כל נסיעה, של כל רכבת, התחנה האחרונה.
מקום מפגש של קווים מקבילים. תחילת האינסוף,
הגיון העולם. נאמר עליה שהייתה כולה התחנה
הגדולה ובית הקברות,
מוכרת פרחים זקנה והחשמן הגדול, שלא ידעו אף
פעם אם היה כהן או ציפור, היו התושבים היחידים
מנברסקה ששרדו את כתבי מאפו.
אני גרתי בגורשנו, כפר נידח,
סמוך לפסי הרכבת שהוליכו את הרכבת לנברסקה.
תחת צל אילן-חמות ישבתי ללמוד את נדידותיהן
של הציפורים האבודות.
אז חיכינו תמיד לתחילת הקיץ
כדי לראות איך נמס הקרח
וטובעים באגם בתיהם של האיכרים העניים.
להיזכר בערבים הגשומים של החורף שעבר
ולנקות את פסי הרכבת שהוליכו את הרכבת לנברסקה
היו העיסוקים העיקריים של תושבי גורשנו.
בגורשנו יש קולנוע וקוקטייל-בר. כל ערב מקרינים

"פוטיומקין", הסרט היחיד שיש בגורשנו,
שנפל יחד עם מקרנת סרטים
ומקרין אחד מאחד הקרונות של הקרן הקיימת.
לא הייתה דרך לגורשנו,
רק השקט המופסק פעם בחודש
על ידי הרכבת שלא עצרה אף פעם בכפרנו בשל חוק פיוטי
של הצאר ניקולאי השני.

טילסה-טילסובנה תולה עליה
שלט "אינרמצו". היא הולכת
אל השרפרף, עוצרת.

טילסובנה: עובתי את המלוכה למען האיכר
את המפלגה כשראיתי את העינים של סטלין
את התאטרון אחרי שהציגה הלהקה הלאומית בכפרנו.
שמי הוא טילסה-טילסובנה אבל קוראים לי פדור-פדורה.

מן המבואות הנשכחים 3

טילסובנה: טילסה-טילסובנה, בת ויורשת יחידה
של המלכות הדקדנטית של *** , בהתרסה לאופנת
ימיה, התחתנה מאוהבת עם המוזיק חוסה-חוסה.
איכר גרוש, חיזור, נמוך, האדם הפשוט היחיד בחצר
המלכות. חורחו חיזור אחריה, טיטי, בלי חן רב אבל
בכישוף מוצלח. היא לא יכלה לסרב לסוכריות
"מו-מו" הטעימות שחורחו נתן לה בלי להתחשב
בעלותן. בבוקר השכם של הראשון באפריל **19,
בריקודי הקרנבל, נפלה באהבה. אומרים שביום זה
שערותיה היו אלימות, וגרביה רטובים. אוהבים
לספר שבאותו לילה שידעה אותו, נעובה על ידו
בגללה.

סצנה 4

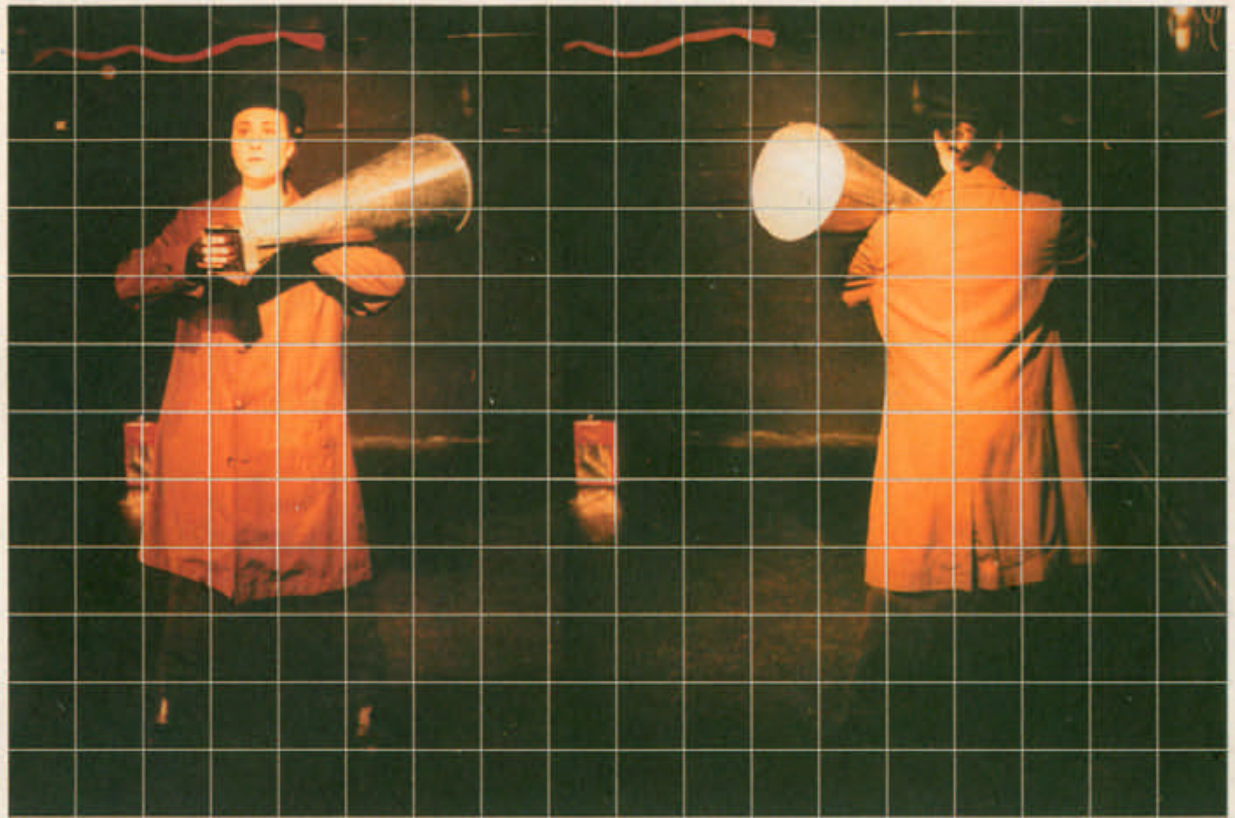
יום לפני הגירוש
המלכה הנרודובנית מתגלה
כטרוצקיסטית בגורשנו

טילסובנה נכנסת. עם מזוודה היא נכנסת.

טילסובנה: האדמה למוזיקים!
מלכת פטר!
קולה עם לש לטון!
תורידו את המחירים שלה גלילות!
חופש ונופש בגורשנו!
א ב את ת פ ט ר
ה א ד מ ה ל מ ו ז י ק י ם !
ק ו ל
ה ע ם ל
ש
ט
ה ל
מ
ז'
י ק ם!
ק ו
ל
ה ע ם לו

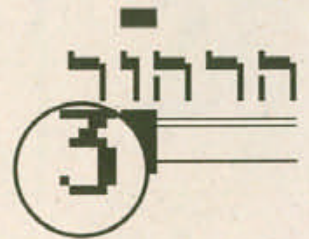

ז
ז
ז
ז
ז

הרהור על מרחב השיח: THE QUEEN LEAVES THE CENTER

טילסובנה: אני עומדת במרכז כדי לעבור לשוליים
אני
עוברת לשוליים.

הרהור: הרהור על רמקולים, מחולות והכתרות אפוקריפיות

טילסובנה: אני זוכרת
כי בלי לפחד פניו של סוס נפלו
פניי של פיל
אני זוכרת
כי היה היום האחרון שלו
באימפריה שלי

סצנה 5

שדה פנוי בלבנון
משחק המוקשים

טילסובנה נכנסת לשדה הקרב.
קופצת מעל שני מוקשים ועל השלישי נופלת
קופצת מעל שני מוקשים ועל השלישי נופלת
קופצת מעל שני מוקשים ועל השלישי נופלת
נופלת נופלת נופלת נופלת

8 ←

סצנה 6

טילסובנה: הו מוזיק מוזיק שלי עם אהבתו כלפי בלי לאהוב אותי
 עזב נקודה מחמת החוק והבושה הצטרכתי פשוט לעזוב
 ועזבתי כשנמלט היום והתרחקתי התרחקתי נקודה כדי
 לחכות פסיק לחזרתו של מי שידעתי ממנו רק את כאב
 שפתיו ריח רגליו בשל נפילה נפלתי על נקודה רכבת
 שהתיישרה בטעות תחת הפסיק-צלו של העץ ועזבתי
 בלי יעד עזבתי להולנד לחכות לחזרתו של המוזיק לא
 פרצתי קדימה לשם שום מטרה לא למטרות גדולות
 החלטתי לרקום ורקמתי רקמתי בהולנד בהולנד כתבתי
 מנשר נגד קיומם של חללי חסרי-צל ברחובות ונגד
 חוסר-אהבה ברקמה ההולנדית והלכתי והלכתי פסיק
 למאסר נאסרתי מחמת הפרוזה שלי ופסקו דין האסירים
 פסיק הכריחו אותי לרקום אני צייתתי פסיק ורקמתי
 רקמתי אתם נקודה נושמת פוסקת הימים עברו אחרי
 הימים וההפסקות אחרי ההפסקות וכשכבר לא חיכיתי
 הגיעה ברכה בכרטיס פסיק מתח היה מהמוזיק

חכתבים

9 ←

11 ←

וואריאציות באייקונים תרבותיים

"וואריאציות באייקונים תרבותיים" היא סדרת עבודות העוסקת בנושאים של איקונוגרפיה תרבותית, זיכרון ומסורת. שתי העבודות הראשונות עוסקות בדמותו של הסופר היידי שלום-עליכם.

עבודה מס' 1

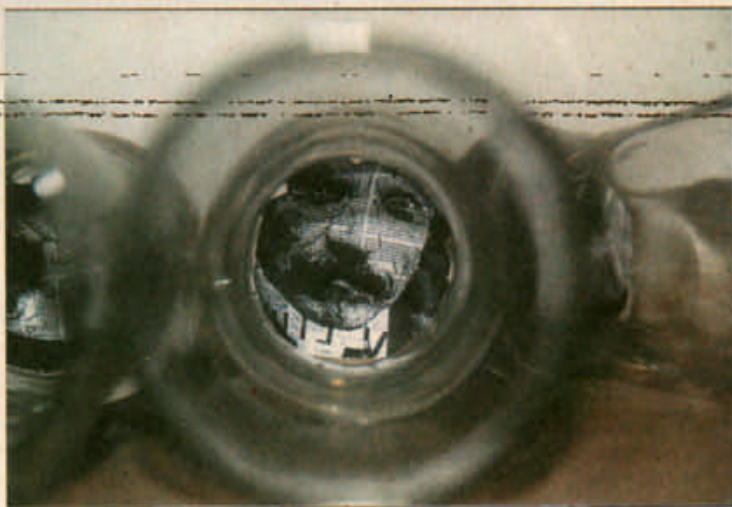
העבודה הראשונה בסדרה בוצעה ברחובות ירושלים לקראת הבחירות האחרונות לראשות הממשלה. תוך שימוש בשפת התעמולה הפוליטית, נתלו פוסטרים עם תמונתו (על דפי עיתון) של מועמד אלטרנטיבי לראשות הממשלה*: הסופר היידי שלום עליכם, כשמתחיה הסיסמה "ב' 6 בפברואר שלום-עליכם". הסיסמה הרב-משמעית ודיוקנו של הסופר, המעורפל בזכרונם של הולכי הרגל, השאירו חופש לפרשנות על ידי הצופים.

מיצב זה, המעמיד מועמד חסר סיכוי, היה תגובה אמנותית למצב הפוליטי במדינה באותם ימים, מצב שהביא לתחושה של חוסר אונים וחוסר אלטרנטיבה.

עבודה מס' 2

העבודה השנייה בסדרה היתה תערוכה בשם "שלום-עליכם", שהוצבה כתערוכת לוואי לפעילות שאורגנה על-ידי "דער קרייז" והסוג ליידיש-של האוניברסיטה העברית, בגלגלה של אינטרמריקה, בשכונת נחלת-צדוק שבירושלים. אובייקטים שהונחו בחיי היומיום הוצאו מהקשרם הטבעי כדי למצוא את מקומם החדש לצד תמונתו של הסופר היידי שלום-עליכם, אייקון תרבות.

התערוכה משחזרת את אותם האובייקטים ואת האייקון התרבותי ומחזירה אותם למרכז השיח העכשווי, כשהיא בעצמה מצטטת את עבודה מס' 1, ממשיכה אותה ומתווכחת עמה מצד אחד, ועושה מצד שני פראפראזה פרודית על שיטות שיווק של דמויות פופולריות**, המוצאות את עצמן על אובייקטים ואביזרים שונים ומשונים.

מאת ז'ואו דלגדו

המשועממות

מרגוט וז'רמן רועות שוורים
בשדות אדינבורג

אני מרגוט
ילידת אדינבורג (שדוּתיה)

פעם עבר איש אחד
ואני לא ראיתי אותו

מזה שלושה חודשים

אני רועה שוורים
ואני חושבת שאני בפריז

אני השור
אני
השור פיליפ מסנטה קטרינה
לא יודע למה אומרים שעבר
איש אחד
ושהאיש שעבר היה לבן
אני לבן ולא מנסה
להיות האיש הלבן לשעבר

אני האיש הלבן שעבר
בשנות ה-20 בהלסינקי
התמוטטה הבורסה
ואני הייתי סוכן

עזבתי כי לא הייתה
עוד עבודה
עזבתי למות בהר

כתבו סיפורים עלי
אמרו שאמי הייתה שיכורה
ואבי נגר
והכל היה שקרים

אם אני הייתי נגר
ואשתי שיכורה
היינו שנינו חלק של בדיחה רומית
עתיקה
או הוריו של איש לבן שבא מהלסינקי

השוורים רוקדים סביב האיש הלבן

אנו רוקדים אנו רוקדים
סביב האיש הלבן הלבן

האיש הלבן מוציא את ראשו והוא
מתגלה כשור

בזמן שאני (מרגוט)
רעייתי שוורים באדינבורג
בהלסינקי התמוטטה הבורסה

נפגשתי ערב אחד, לבדי
עם האיש הלבן

אני שאיש לבן אני
וכוונה לפעמים
יכול להגיד בלי טעויות
את שמה של מרגוט

כרועת שוורים עירומה
אני יכולה להרגיש את הרוח
אני רועה
את השוורים עירומים

ביום שעבר
היא
רעתה שניים או שלושה
שוורים
אני יצאתי עירום מהלסינקי

מעולם לא ידעתי
אם רעו שוורים בערב הזה
שהשוורים יודעים
שהם חלק ממעשיה קדומה

כשהוא התקרב
אני הוא והשוורים
היינו עירומים

שיחקנו שאני הייתי רועה אותו
והוא היה רועה אותי
זה היה קורה בגשר
או קרוב אליו

אני (ז'רמין)
יכולה להבטיח שהדברים
על הגשר הם אמת
שמעתי את פיליפ מדבר על זה
על זה שהיו הולכים לשם להתרעות

אני שמעתי אותם,
הלכתי רצתי ורצתי
אבל נפלתי

יש אומרים שפעם לא היו שוורים
והיו מביאים עבדים
כושים ושרים
ושהיו זמנים טובים

הציורים של הכושים
היו נמכרים בדבלין
היום מוכרים שופרות בירושלים

שור אחד מת משנאה
או מבדידות אותו ערב
לא ידעו מה לעשות בלעדינו

השור שנפטר היה
זה של מרגוט
לפעמים אוהבים להגיד
שהשור של מרגוט הוא זה שנפטר

אני (האיש הלבן)
לבשתי את פרוותו של השור
והזמנתי את מרגוט לארוחת צהריים
שיחקנו בלתרבת

כשהגיע הזאב להלסינקי
שלושה מלחים היכו ואכלו
אותו
הם היו אנגלים דרך אנב

כל מה שהם אומרים
גורם לי לחשוש
אף פעם עד היום
שלושה מלחים
לא אכלו זאב

אני הזאב ואני יכול
לספר לכם שבערב הזה הייתה
אונייה של אנגלים בהלסינקי
ואיש אחד עזב עירום את העיר
הייתי רעב והתחשק לי לאכול
אותו

אני יצאתי מהלסינקי
ב 5:45 איי. אס.
זאב אחד רזה נכנס
לעיר
הכל העיד שהיה רעב

ראו אותו שוב
את הזאב - מת כבר
שלושה
אנשים שמנים נתבעו
הם נראו כמלחים אנגלים

אנו שלושת המלחים האנגלים
(לא מסכימים לזה שאנחנו
כה שמנים)

ראינו את הזאב
וראינו איש לבן יוצא
עירום, היה נראה כאילו
בורח

זוכרים שלושתנו שמישהו
רצה לאכול מישהו אחר
אך לא בדיוק מי את מי

היינו כה משועממות
שהמצאנו סיפורים
אבל היינו מתבלבלות תמיד
בקטע של הזאב

אני יודעת שביום שהבורסה
נפלה ושאלו את הזאב
הייתה אנייה ובין כל שלושה
מלחים שמנים
אנגלי אחד

אני הזאב, שוב
לא יכולתי להשאיר את
הדברים כפי שהם
הם לא אכלו אותי
אני אכלתי את כולם

שיחקנו בזמן שהזאב לא
היה
הזאב העירום התלבש התפשט
ושוב התלבש
שום דבר לא היה מתאים לזאב
הטיפש

אף פעם לא נרעייתי
קרוב לגשר על ידי גבר

מעולם עד היום
לא נפלה בהלסינקי
הבורסה

אף פעם לא היה לנו משעמם כל כך

עד היום יש שוורים

